

Bidden met je voeten: hoe pelgrimages de tand des tijds moeiteloos doorstaan. ‘De plek waar velen zich getroost voelen doet iets met je’

Bron: Dagblad De Limburger 4-6-2023 door Pascale Thewissen

Pelgrim in Banneux. — © Roger Dohmen

Kerken lopen leeg maar bedevaarten blijven onveranderd populair. Niet alleen bij gelovigen, maar ook bij atheïsten. Een pelgrimage zorgt ervoor dat je je hectische bestaan even achter je kunt laten. Wandelen, onthaasten, nieuwe plekken ontdekken en nieuwe mensen ontmoeten; voor velen is dat belangrijker dan de uiteindelijke eindbestemming.

Op het centrale plein hangt de geur van versgebakken friet. De plaatselijke bistro's en brasserieën serveren typische Waalse gerechten: *boulets Liégeois* (Luikse gehaktballen in saus) en *vol-au-vent* (een pasteitje met kippenragout). Lang niet alle horecagelegenheden zijn deze zonovergoten doordeweekse middag geopend. Maar de teloorgang die vele jaren geleden werd ingezet in het Belgische bedevaartsoord Banneux, tussen Luik en Spa, lijkt een halt toegeroepen. De perken rondom de vele gebedsruimten ligt er netjes aangeharkt bij en de winkeltjes met religieuze memorabilia, lijken goede zaken te doen.

Het bedevaartsoord viert dit jaar het negentigjarig jubileum. In 1933 verklaart de dan twaalfjarige Mariette Beco dat Maria tussen 15 januari en 2 maart van dat jaar acht keer aan haar is verschenen. Ze noemt zich de *Vierge des Pauvres* (Maagd van de Armen) en vraagt een kapel te bouwen. Die verrijst datzelfde jaar op de plek van de Mariaverschijningen, in de voortuin van het huis van de familie Beco. Jaarlijks trekken naar schatting meer dan een half miljoen pelgrims naar Banneux om te bidden en zich te laven aan de bron, waar een geneeskrachtige werking vanuit zou gaan. Het zijn vooral Belgen, Nederlanders en Duitsers. Op deze warme doordeweekse dag zijn er ook opvallend veel wielertoeristen die een hapje eten en iets drinken op de terrassen.

Ziekenzegening

Pastoor Andy Penne, die een aantal parochies in Vlaams-Brabant bestiert, is deze ochtend samen met zo'n zeshonderd pelgrims, verdeeld over twaalf bussen, naar Banneux afgereisd. Het zijn voornamelijk ouderen en gepensioneerden, afkomstig uit heel Vlaanderen. Ze wonen er de mis bij, kopen een flesje wijwater en bidden voor genezing van hun kwalen – of die van één van hun naasten - en nemen deel aan de ziekenzegening. Zoals een ouder echtpaar uit de buurt van Leuven, dat is gekomen om dank te zeggen voor de geboorte van hun tweede kleinkind. Penne: „Sommigen hebben er een busreis van meer dan twee en een half uur heen en nog eens twee en een half uur terug voor over. Van West-Vlaanderen naar Banneux is een behoorlijke afstand.”

Ziekenzegening in Banneux. – © Roger Dohmen

De populariteit van het Waalse bedevaartsoord zit weer in de lift na de coronapandemie, ziet ook de pastoor. „Veel katholieken hebben meer met Maria dan

met Jezus. Ik merk dat ook bij huisbezoeken. Mensen die zeggen: ik heb een Mariabeeldje en als ik iets nodig heb dan vraag ik het aan Maria. Als katholieke kerk hebben we daar niet echt problemen mee. Maria is niet los te zien van Jezus. Elk dorp heeft wel een eigen Mariakapel. Maar je ziet toch dat mensen graag naar plekken als Banneux gaan om samen te bidden. Om iets te vragen of om dank te zeggen. De Mariadevotie is onveranderd sterk.”

Penne was tot voor twaalf jaar geleden pastoor in Noord-Brabant. Hij leidde onder meer de parochies in Waalwijk en later Bergeijk en Luyksgestel. „De parochianen daar gingen één keer per jaar te voet naar Scherpenheuvel, het bekendste bedevaartsoord van Vlaanderen. Dat was traditioneel met Pinksteren. Die traditie is gestopt na de dood van de organisatoren.” Jaarlijks brengen ongeveer een miljoen mensen uit de Lage Landen een bezoek aan de Basiliek van Onze Lieve vrouw van Scherpenheuvel. „Ze komen om te bidden; gaan een half uurtje naar de basiliek en daarna drie uur lang pannenkoeken of wafels eten bij een van de vele cafeetjes en restaurantjes in de omgeving”, lacht hij. „Maar men is dan toch op bedevaart geweest.”

Ontkerkelijking

Bedevoarten zijn onveranderd populair. Best opmerkelijk in een tijd waarin kerken leeglopen en het CDA zijn achterban steeds verder ziet slinken. Bidden met de voeten, wordt het wel genoemd. Een bedevaart ondernemen is een vorm van geloof belijden, zonder preken en andere verplichtingen. In het boek *101 Bedevaartplaatsen in Nederland* van historicus P.J. Magry van het Meertensinstituut omschrijft een Maastrichtse pastoor het zelfs als een vorm van gemakzucht. ‘Met de kerk zelf willen ze niks te maken hebben, maar hier houden ze zich via de slip van Maria aan het geloof vast. Het typeert ook een beetje het egoïsme van deze individualistische samenleving. Wel bidden, maar alleen voor je eigen intenties.’

Bedevoarten zijn de voorbije decennia bezig aan een opmerkelijke revival. Niet alleen in Nederland maar ook in het buitenland. Hoewel de westerse samenleving steeds meer seculariseert, blijven mensen blijkbaar behoefte hebben aan bezinning en spiritualiteit. In 1986 ontvingen ongeveer 2.500 mensen een bewijs van de voettocht naar Santiago de Compostela; tegenwoordig zijn er dat gemiddeld 250.000 per jaar. Het bedevaartsoord trekt jaarlijks in bijna 2,5 miljoen bezoekers.

Bedevoart naar Moresnet – © Johannes Timmermans Fotografie

De 'pelgrimagekoorts' heeft ervoor gezorgd dat ook de pelgrimspaden in eigen land en het omringende buitenland door velen zijn herontdekt. Het past bij de hedendaagse trend, waarbij mensen bewust op zoek gaan naar stilte en rust. Even weg uit de dagelijkse hectiek, waarbij voornamelijk gecommuniceerd wordt via de mobiele telefoon of de computer. Tijdens een bedevaart is er ruimte voor bezinning, voor nieuwe ontmoetingen, voor authenticiteit en onthaasting. Was vroeger de plek van bestemming het te bereiken doel; tegenwoordig is de wandeling een doel op zich. Er hoeft ook lang niet meer altijd een link met religie te zijn. De Western Front Way bijvoorbeeld is in 2020 in het leven geroepen door België en Groot-Brittannië en voert langs Franse en Belgische slagvelden uit de Eerste Wereldoorlog.

Verloren liefde

Ralf Bodelier, afkomstig uit Lemiers maar tegenwoordig woonachtig in Tilburg, is filosoof en theoloog. Tussen januari 2020 en december 2021 liep hij meer dan vierduizend kilometer van Jeruzalem naar Bouillon: de eerste kruistocht maar dan in omgekeerde richting. Ook hij ziet hoe naast de 'ouderwetse' bedevaart naar bijvoorbeeld de Heilige Gerardus in Wittem of Mariabedevaartsoord Kevelaer, waarbij het zoeken van troost in religieuze symbolen centraal staat, steeds meer mensen om veel 'aardse' redenen op pelgrimage gaan. Omdat ze bijvoorbeeld willen stoppen met roken; in het reine willen komen met de dood van een naaste of met een verloren liefde.

„Het is ook een soort afscheidsritueel geworden. Als je je pensioen hebt bereikt: dan loop je naar Santiago of fiets je naar Rome. Vroeger gingen mensen op bedevaart omdat ze van kanker of een andere ziekte wilden genezen. Maar tegenwoordig is dat toch anders; ook de oudere generatie heeft daarvoor meer vertrouwen in het ziekenhuis en de oncoloog dan in God, vermoed ik. Maar je begeven naar een plek waar zoveel mensen zich getroost hebben gevoeld en hun kracht hebben hervonden, zoals bijvoorbeeld in Lourdes, dat doet iets met je. De verklaring om daarheen te gaan, is denk ik dan ook vaak meer psychologisch dan theologisch.”

De laatste nachttrein naar Lourdes – © Johannes Timmermans

Mensen hebben volgens hem een onstilbare drang naar zingeving. „Je leeft niet om te eten en te drinken. Je leeft omdat het leven zin heeft. Daarom kom je 's ochtends uit bed. Soms gebeuren er dingen die je doen twifelen aan de zin van het leven: een overlijden, een stukgelopen relatie, een ziekte. De pelgrimage van vandaag zou je ook een *rite de passage* kunnen noemen: een overgangsritueel dat een belangrijke gebeurtenis in iemands leven markeert en doorgaans niet meer religieus in de klassieke zin van het woord. Toen ik enkele jaren geleden het Peerkepad liep (tussen Wittem en Tilburg) was er een vrouw bij die MS had. Ze zei: 'Dit is de laatste keer dat ik dit kan doen, want over een half jaar is de ziekte zo ver gevorderd dat het niet meer kan'. Ze liep de route samen met haar zus. Voor haar was het een afscheidsritueel.”

Zelf zag Bodelier de wandeling die hij maakte van Jeruzalem naar Bouillon niet als een pelgrimage. „Ik wilde graag door al die landen lopen om me te verdiepen in een aantal politieke en economische problemen en daarover schrijven. Een vriend van me zei dat het erop leek dat ik boete wilde doen voor de ellende die een voorvader had aangericht, in dit geval Godfried van Bouillon, de eerste kruisvaarder. Die vermoordde onderweg zo'n anderhalf miljoen mensen. Zelf heb ik dat ook soms wel zo gevoeld, al was het niet de opzet.”

Revival

Niet alleen in Nederland zijn bedevaarten bezig aan een revival. Ook in het buitenland is dat het geval. Zo zendt de BBC dit voorjaar de serie *Pilgrimage: The Road through Portugal* uit, waarin zeven bekende Britten die allemaal een ander geloof aanhangen een pelgrimage ondernemen. Onderweg leren ze elkaar en zichzelf beter kennen. Hun bestemming is het heiligdom in de stad Fatima, waar in 1917 drie plaatselijke herderskinderen verschillende verschijningen van de Maagd Maria meemaakten. Wat ooit een klein dorp was, is nu een van de grootste katholieke bedevaartsoorden ter wereld.

Door de groeiende interesse in pelgrimages winnen ook de bedevaartsoorden in het Verenigd Koninkrijk zelf aan populariteit. Zoals het heiligdom van Onze-Lieve-Vrouw van Walsingham, in Norfolk. Gehoopt wordt dat met het opknappen van de wandelroutes erheen straks meer mensen hun weg vinden naar de Walsingham Camino. Volgens Guy Hayward, mede-oprichter van het British Pilgrimage Trust, is de geestelijke honger in Groot-Brittannië groot, zo zei hij ooit in een interview. Hij stelt dat artsen er goed aan zouden doen patiënten met lichamelijke en psychische problemen een pelgrimstocht voor te schrijven, in plaats van medicijnen.

Laatste nachttrein

Ook Matheu Bemelmans van het bisdom Roermond en tevens werkzaam bij het Huis voor de Pelgrim in Maastricht, dat groepsreizen organiseert naar bekende bedevaartsplaatsen zoals Lourdes, Rome en het Heilig Land, ziet dat bedevaarten blijkbaar geen last hebben van de ontkerkelijking. „Als je ziet hoeveel mensen er tegenwoordig op een doorsnee zondagochtend in een parochiekerk zitten, dan zijn bedevaarten inderdaad buitengewoon populair. Al kun je het niet vergelijken met veertig, vijftig jaar geleden. Toen gingen nog veel meer mensen op bedevaart.”

Zo reden er tot zeven jaar geleden nog regelmatig nachttreinen vanuit Limburg naar Lourdes. In september 2016 kwam daar een einde aan. Niet alleen omdat het materieel verouderd was, maar ook omdat veel mensen de reis liever met de auto of het vliegtuig maakten. „Al zien we daar inmiddels een kentering in. We hebben dit jaar een bedevaart gemaakt met de TGV. Dat was een groot succes. Mogelijke gaan we dat vaker doen.”

De Heiligdomsvaart in Maastricht – © © Annemiek Mommers

Bemelmans maakt nadrukkelijk onderscheid tussen groepsreizen en bedevaarten te voet. „Bij bedevaarten te voet gaat het vaak om individuele ondernemingen van mensen die alleen of met z'n tweeën op pad gaan. Daar ligt tegenwoordig nogal de nadruk op, waardoor je bijna zou vergeten dat er ook nog steeds veel groepsreizen georganiseerd worden voor mensen die per bus, trein of vliegtuig naar een bedevaartsoord toe gaan. Ik schat dat wij met het Huis voor de Pelgrim elk jaar tussen de vier en vier en een half duizend mensen mee naar Lourdes nemen. We organiseren drie reizen in mei en drie in september. De afgelopen maand zijn we met ruim 2500 mensen op bedevaart naar Zuid-Frankrijk geweest.”

Bij groepsreizen is volgens hem de uiteindelijke bestemming juist wél belangrijker dan de reis ernaartoe. „Mensen gaan naar Lourdes met de intentie om kracht en steun bij Maria te zoeken.” Andere bekende bedevaartsoorden van het christendom zijn Jeruzalem, Rome en Santiago. Grote Mariabedevaartplekken zijn Lourdes, Fatima, Banneux en Aparecida in Brazilië en Guadalupe in Mexico. De basiliek van het heiligdom van Onze Lieve Vrouw van Aparecida is één van de grootste rooms-

katholieke kerkgebouwen van de wereld. „Vanuit Nederland gaat bijna niemand daarnaartoe, maar elk jaar komen er miljoenen pelgrims samen.

Heiligdomsvaart

Regionaal bekende bedevaartsoorden zijn Wittem, Maastricht, Roermond, Munstergeleen, Heppeneert, Kevelaer, Scherpenheuvel en Aken. Op zaterdag 10 juni vertrekt om acht uur 's ochtends een pelgrimage vanaf het Drielandenpunt in Vaals naar de Dom in Aken, waar dan de Heiligdomsvaart plaatsvindt. „Die wordt net als in Maastricht één keer in de zeven jaar gehouden. Eigenlijk stond hij gepland voor 2021, maar als gevolg van de coronapandemie moest hij twee keer worden uitgesteld. Er hebben zich al de nodige mensen aangemeld, afkomstig uit de bisdommen Aken, Roermond, Luxemburg, Luik en Hasselt. De belangstelling vanuit Limburg valt me niet tegen, terwijl we bijna geen reclame hebben gemaakt.”

Kaarsen worden aangestoken voor een processie naar de kapel van de heilige Pater Karel in Munstergeleen. — © Harry Heuts

Voor Bemelmans is de religieuze component van een bedevaart essentieel. „Een bedevaart of pelgrimstocht gaat altijd over je relatie met God, zelfs als dat misschien helemaal niet je eigen opzet was. Als je daar niet voor openstaat, moet je jezelf ook geen pelgrim noemen maar een wandelaar, toerist, reiziger of sportman of -vrouw. Dat is ook mijn belangrijkste bezwaar tegen alle niet-religieuze organisaties die zich op dit terrein begeven: ze namen de uiterlijke kenmerken van een bedevaart over, maar halen het belangrijkste - of beter: de belangrijkste - eruit: Onze-Lieve-Heer.”

Al begrijpt hij wel dat zoeken naar zingeving en het onderweg zijn voor veel mensen - gelovigen én niet-gelovigen - een interessante combinatie is. „Of mensen nou heel kerkelijk zijn of niet: het verlangen naar troost en herbronning is universeel.”